

گفت و گو با ناصر باقری مقدم، قائم مقام بنیاد ملی نخبگان

جشنواره‌های داخلی هدف‌گیری خاصی ندارند

در زمینه هوش مصنوعی هدایت کنیم؟ یک روش رسمی وجود دارد که هیات دولت آیین نامه‌ای بگذارد و بگوید هر کسی در این زمینه کار علمی کرد به ازای هر کار علمی امتیازاتی برای او قائل هستیم. اما یک روش دیگر این است که تحرک و گفتمانی علمی در حوزه هوش مصنوعی در کشور ایجاد کنیم و جشنواره‌ای برگزار کنیم و بگوییم کسانی که در حوزه‌های هوش مصنوعی به‌طور خاص با این جهت خاص حرکت می‌کنند، مستحق جایزه از طرف حاکمیت هستند. بنابراین به صورت خودکار در گفتمانی علمی، نخبگان و محققان را به این سمت ببریم. من در این لحظه از خودم و بنیاد و از کشور سؤال می‌کنم که آیا ما در زمینه ایجاد تحرک و گفتمان کارآفرینی و حرکت نخبگان به سمت کارآفرینی کاری طراحی کرده‌ایم؟ آیا در زمینه توسعه صنعت کاری انجام داده‌ایم؟ نه نکردیم! ما به‌طور محدود فقط در زمینه علم آن هم علم آکادمیک اقدامات خوبی در کشور داشتیم. برگزاری المپیادها چه دانش آموزی و چه دانشجویی خود یک تحرک و گفتمان در این حوزه ایجاد کرده است که باید اینها را توسعه داد. اما تعدادی از این جشنواره‌ها جهت خاصی ندارند که باید به سمت جهت خاصی هدایت‌شان کنیم. به‌طور خاص جشنواره فارابی می‌تواند محملی برای توسعه علوم انسانی اسلامی باشد. این مساله باید در سیاستگذاری این جشنواره دیده شود. اگر به این مطلب نگاه کنیم، آن زمان به فعالیت‌هایی که پیش از برگزاری جشنواره و بعد از برگزاری جشنواره انجام می‌گیرد، نه تنها برای نخبگان جهت‌گیری انجام می‌شود بلکه باعث ایجاد جریان و گفتمان علمی نیز می‌شود. در بسیاری از کشورها در جواز مهم بین‌المللی پیش‌نمست‌ها و رویدادهای هنری مهمی داریم که جریانی علمی را تداعی می‌کنند و نقطه اوج و بلوغ آن جشنواره است.

برخی از اصحاب علوم انسانی این جشنواره‌ها را آن‌طور که باید به رسمیت نمی‌شناسند و آثار خود را برای جشنواره ارسال نمی‌کنند. از جمله اینکه این جشنواره‌ها را سیاست‌زده می‌دانند و به این دلیل که حاکمیتی است برخی از نخبگان رغبت نمی‌کنند در آن شرکت کنند. آنها فکر می‌کنند در روند داوری ما ملاحظاتی سیاسی لحاظ می‌شود. آیا این جشنواره با این شرایط می‌تواند محملی برای شناسایی نخبگان باشد؟ شاید بتوان این پیشنهاد را مطرح کرد که این جشنواره‌ها را به برخی انجمن‌ها یا نهاد‌های

علوم نانو تکنولوژی هدف‌گذاری می‌کند باید منابعی را تخصیص بدهد و باعث شود محققان به آن سمت جلب شوند. اما در ساحت علم یکی از مهم‌ترین ابزارهایی که باعث جهت‌گیری محققان در علم به یک سطح خاص می‌شود، جشنواره‌ها هستند. بنابراین هم‌تراز آن نوع سیاستگذاری‌ها با استفاده از جشنواره‌ها می‌توانیم سیاستگذاری کنیم. این سیاستگذاری ایجاد جهت و توجه می‌کند و محققان در یک زمینه خاص حرکت می‌کنند. هدف سوم تقدیر و تشکر از نخبگان و فرهیختگان است. باید با این سه هدف ارزیابی کرد که آیا جشنواره فارابی توانسته است گفتمان علوم انسانی و به‌طور خاص علوم انسانی اسلامی را در کشور ایجاد کند؟ که به نظر من موفق نبوده است و باید بیشتر تلاش شود. دوم اینکه چقدر توانسته در کشور جهت‌گیری سیاستی ایجاد کند که محققان و نخبگان یک کشور به سمتی هدایت شوند. به نظر من در این نمره چندان بالایی نمی‌گیرد البته در رکن سوم که تقدیر است زحمات زیادی کشیده شده است.

این ۲ اشکالی که شما فرمودید به خود بنیاد هم برمی‌گردد. بنیاد نخبگان توانسته است در این مدت در جهت‌گیری علم و نخبگان برای بحث‌هایی که به کارآمدی حکمرانی کمک می‌کند حرکت کند برای فارابی و بنیاد چه مسیری را پیشنهاد می‌کنید؟
درست می‌گویید، بنیاد ملی نخبگان برای جهت دادن و شناسایی نخبگان از مکانیسم جشنواره‌ها استفاده می‌کند. اما اگر آن جشنواره‌ها به معنای واقعی و دقیق جهت‌دهی نداشته باشند عملاً این ابزار خیلی به کارآمدی بنیاد کمک نمی‌کند. بخش غالب مکانیسم شناسایی نخبگان در کشور ما استفاده از همین جشنواره‌ها و مسابقاتی است که به این صورت است. در حال حاضر جمع‌بندی من این است که بنیاد ملی نخبگان باید به سمت طراحی جشنواره‌های جهت‌دار و جریان‌ساز در حوزه نخبگانی در کشور حرکت کند. این به معنای این نیست که کارهایی که در کشور انجام شده است تماماً باید کنار گذاشته شود و لسی باید برای تقویت این جریان این کار را بکنیم. مثلاً ما در زمینه علوم جدید جشنواره خاصی نداریم در صورتی که مقام‌معلم رهبری مطالبه می‌کنند که نخبگان باید به این سمت بروند. سال گذشته ایشان فرمودند که هوش مصنوعی مهم است و نخبگان باید به سمت آن بروند. ما باید چه کاری بکنیم و چطور نخبگان را به سمت فعالیت

نسبیتی که جشنواره فارابی با اصحاب علوم انسانی و نخبگان برقرار می‌کند، چیست؟ این سوالی است که از ناصر باقری مقدم، قائم مقام بنیاد ملی نخبگان پرسیدیم. وی با بیان کارکردهای جشنواره‌ها در دنیا تاکید کرد گفتمان‌سازی در حوزه علوم انسانی و جهت‌دهی به محققان از مهم‌ترین اهداف جشنواره‌هایی مانند فارابی است. او با انتقاد از جشنواره‌های داخلی تاکید کرد در کشور ما جشنواره‌ها جهت‌گیری و هدف‌گذاری خاصی ندارند و لاجرم نمی‌توانند کمکی به حل مسائل کشور داشته باشند. مشروح این گفت‌وگو را در ادامه می‌خوانید.

III

ارزیابی شما از نسبتی که جشنواره فارابی با علوم انسانی و اصحاب علوم انسانی برقرار می‌کند چیست؟

شاید مطالبی که می‌گویم نیاز به تعمق داشته باشد تا وارد بحث‌های روئینا‌تری نشویم. به اعتقاد من اصلاً کارکرد جشنواره‌ها در دنیا در حوزه توسعه علوم و فناوری چیست؟ خیلی‌ها فکر می‌کنند کارکرد جشنواره‌ها به نوعی تقدیر از برگزیدگان است که این حتماً وجود دارد اما جشنواره‌ها دو کارکرد بسیار مهم دیگری نیز دارند که از آنها حداقل در کلام غفلت می‌شود. یکی از کارکردهای اصلی جشنواره‌ها جریان‌سازی است. وقتی ما می‌خواهیم جریانی علمی یا گفتمانی علمی را در کشور ایجاد کنیم یکی از راه‌ها طراحی جشنواره‌ای وزین است تا جریان و گفتمانی خاص را در جامعه ایجاد کند. بنابراین اینجا جشنواره جدا از هدف سوم که تقدیر و تشکر از افراد پرتلاش است باید دید چقدر در جریان‌سازی موثر بوده است؟

شما تقدیر از برگزیدگان را فرغ مساله می‌دانید؟

اگر نگویم فرغ، جزء هدف‌های پایین کار است. چون طبیعتاً کشورها وقتی سرمایه‌گذاری زیادی در جشنواره‌های ملی و بین‌المللی دارند فقط به دنبال تقدیر و تشکر از چند نفر خاص نیستند. هدف بعدی غیر از جریان‌سازی، جهت‌دهی و سیاستگذاری در کشور است. زمانی سیاستگذاری و جهت‌دهی کاملاً به صورت علنی و آشکار و به صورت دستورالعمل و قانون انجام می‌شود. مثلاً دولت و حاکمیت دستورالعملی می‌نویسند و می‌گویند اگر می‌خواهید از این منابع استفاده کنید باید در این جهت حرکت کنید. مثلاً اگر کشور در زمینه